

Miljökonsekvensbeskrivning för Vattentjänstplan

Borgholms kommun

2025-2040

Uppdaterad 2025-07-02 inför granskning.

Icke-teknisk sammanfattning

Syfte och bakgrund

Sedan 2024 ska varje kommun ha en aktuell vattentjänstplan enligt 6§ Lagen om allmänna vattentjänster (LAV), med syfte att skapa en långsiktigt hållbar VA-planering i kommunen. Planen ska utgöra underlag för de åtgärder och satsningar som behövs för dricksvattenförsörjning och avloppshantering där dagvatten ingår. För ändamålet har Borgholms kommun upprättat en Vattentjänstplan som omfattar hela kommunens VA-försörjning.

Miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) redovisar kommunens bedömning av den påverkan på miljön som planens genomförande kan få. Betydande miljöpåverkan har identifierats, beskrivits och bedömts och omfattar både positiva och negativa konsekvenser. Avgränsningen har skett i samråd med Länsstyrelsen i Kalmar län, med hänsyn till planens innehåll och detaljeringsgrad.

Kommunen har parallellt med framtagandet av vattentjänstplanen arbetat fram en ny översiktsplan. Samhällsplaneringen interagerar i dessa båda planer. Överväganden som skett i miljöbedömningen av översiktsplanen är applicerbara även på vattentjänstplanen. Vattentjänstplanens MKB bör läsas tillsammans med den som tillhör översiktsplanen vilken antogs 2025.

Nollalternativet

Nollalternativet till vattentjänstplanen är en beskrivning av vilka konsekvenserna blir om ingen vattentjänstplan tas fram. Nollalternativet innebär att nuvarande arbetssätt fortsätter med befintliga riktlinjer för VA-försörjning och klimatanpassning och hur detta bedöms komma att utvecklas. I och med lagkravet som innebär att varje kommun ska ha en aktuell vattentjänstplan som beskriver kommunens långsiktiga planering av hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses, är nollalternativet ingen trolig utveckling.

Vattentjänstplanens Innehåll

Vattentjänstplanen är en långsiktig handlingsplan som visar vilka åtgärder som behöver genomföras samt hur det ska ske. I vattentjänstplanen ingår en *VA-översikt* som beskriver nuvarande vatten- och avloppsförsörjning, en *VA-policy* ingår också i planen. Den anger strategiska vägval och riktlinjer för VA-planeringen. *Utbyggnadsplanen* ligger som bilaga. Den beskriver när kommunalt VA ska byggas ut och till vilka områden.

Andra planer och program

Kommunal interaktion sker mellan vattentjänstplan och översiktsplan samt mellan vattentjänstplan och aktuella detaljplaner. Dricksvattenförsörjning har ett särskilt fokus i den översiktliga planeringen. Dessutom finns ett antal styrande dokument och program

som inverkar på VA-planeringen som regionala vattenförsörjnings- och klimat-anpassningsplaner, och åtgärdsprogrammet 2022-2027 för Södra Östersjöns vattendistrikt.

Effekter och konsekvenser

Vattentjänstplanen behövs för att kunna nå en långsiktigt hållbar VA-försörjning. Planen visualiserar framtida behov, ger förutsättningar för rätt prioriteringar samt skapar möjligheter för en hållbar anläggning ur miljö- och hälsoskyddsperspektiv. Den utgör ett verktyg för anpassning av VA-anläggningen till klimatförändringar, för att nå miljökvalitetsnormer för vatten samt för att uppfylla kraven i LAV.

Konsekvenserna av planen bedöms främst bli positiva. De små negativa effekter som kan uppstå kan motverkas genom särskilda anpassningar och ett noggrant planeringsarbete. Positiva konsekvenser uppstår för flera områden inom hållbarhet och miljö och dessa bedöms främst tillkomma på längre sikt. VA-utbyggnaden bidrar till att begränsa tillförseln av näringsämnen och föroreningar till vattenförekoster. Anläggande av våtmarker främjar biologisk mångfald, stärker grundvattenbildningen och kan förbättra vattenkvaliteten. Ekosystemtjänster främjas genom öppna dagvattenlösningar som ökar mångfalden och har en utjämnande effekt på temperaturen. Kumulativa effekter är rening av luft och vatten samt främjande av rekreation och friluftsliv. Föreslagna åtgärder på VA-anläggningen ökar på så sätt möjligheterna att nå miljökvalitetsnormerna för vatten samt klara påverkan från klimatförändringar.

Uppföljning

Uppföljning krävs för att nå syftet med miljöbedömningen. Den kan innefatta analys av om åtgärder utförts i rätt tid och om prioriteringsordningen stärker kommunens övergripande planering. Analysen ska även innefatta eventuell miljöpåverkan som genomförandet av planen medför och om åtgärder behövs för att minska eller förhindra eventuella negativa miljöeffekter. Även genomförda åtgärders påverkan på miljökvalitetsnormer för vatten behöver bedömas.

Planen kommer att uppdateras kontinuerligt och därigenom säkras dess aktualitet. Eventuella förändringar implementeras i den övergripande kommunala planeringen för en samlad bild över den framtida utvecklingen.

1 Inledning

Bakgrund och syfte

Sedan 2024 ska varje kommun ha en aktuell vattentjänstplan enligt 6 a § Lagen om allmänna vattentjänster (LAV) vilket även kan motsvara den VA-plan som krävs enligt Vattenmyndighetens åtgärdsprogram. Planen ska utgöra underlag för en långsiktigt hållbar VA-planering och beskriva de åtgärder och satsningar som behövs för dricksvattenförsörjning och avloppshantering i kommunen. För ändamålet har Borgholms kommun upprättat denna vattentjänstplan.

De delar som ingår i miljöbedömningen är de föreslagna åtgärderna i handlingsplanerna och utbyggnadsplanen. Miljökonsekvensbeskrivningen bedömer konsekvenserna av åtgärderna och beskriver de negativa och positiva miljökonsekvenser som ett genomförande av förslaget kan ge. Syftet är att integrera miljöaspekterna i planen så att en hållbar utveckling främjas. Innehållet i miljökonsekvensbeskrivningen har anpassats med hänsyn till planens innehåll och detaljeringsgrad och avgränsningen har skett i samråd med länsstyrelsen.

2 Miljöbedömning av vattentjänstplanen

Strategisk miljöbedömning

Enligt 6 kap. 3 § miljöbalken ska en kommun som upprättar en plan som krävs i lag eller annan författning göra en strategisk miljöbedömning om genomförandet kan antas medföra en betydande miljöpåverkan. Vattentjänstplanen anger förutsättningar för att vidta sådana åtgärder som anges i 6 § och innefattar regional utveckling, fysisk planering (VA-utbyggnad) och markanvändning (VA-anläggningar) men även infrastrukturprojekt såsom anläggning av vattenledningar över långa avstånd. Därför ska vattentjänstplanen enligt 2 § miljöbedömningsförordningen antas medföra en sådan betydande miljöpåverkan att någon undersökning om betydande miljöpåverkan inte är nödvändig.

Metod och bedömningsgrunder

Planförslagets betydande miljöpåverkan beskrivs med följande begrepp: *Påverkan*, den förändring av fysiska eller beteendemässiga förhållanden som projektet medför. *Effekt*, den direkt mätbara förändringen i miljön. Effekten är inte beroende av miljöns värde/känslighet. *Konsekvens*, den verkan de uppkomna effekterna har på en viss företeelse, som människors hälsa och välbefinnande eller biologisk mångfald. *Förslag på åtgärder*,

de förslag som ska vidtas för att öka de positiva konsekvenserna eller för att undvika att negativa konsekvenser uppstår.

De miljöaspekter som påverkas av vattentjänstplanen är framför allt kopplade till vatten och förorening av vatten. Vattentjänstplanen syftar till att avhjälpa miljökonsekvenser från VA-hantering och har generellt en positiv påverkan på miljökonsekvenserna. Att stora eller måttliga negativa konsekvenser skulle uppstå av vattentjänstplanen är orimligt.

Avgränsning av MKB

Avgränsningssamråd för Vattenförsörjningsplanen har hållits i syfte att identifiera de miljökonsekvenser som kan antas ge en betydande miljöpåverkan och innehållet har begränsats till detta. De faktorer som kan anses vara mest betydande är följande:

Miljökvalitetsnormer innefattar att rena dagvatten, hantera föroreningar och skapa en god avloppshantering med minimal påverkan på recipienten.

Hållbar dricksvattenförsörjning innebär åtgärder och skydd för dricksvattentäkter och dricksvattenproduktion.

Naturmiljö och ekosystemtjänster, skyddade områden kan påverkas negativt, dagvattenhantering kan främja naturvärden och ekosystemtjänster.

Klimatanpassning av VA-anläggningen mot skyfall och torka.

Resurshushållning kan vara återföring av vatten och näringsämnen från spillvatten till jord- eller skogsbruksmark.

Den geografiska avgränsningen omfattar hela kommunens yta på land och i Östersjön, vilket omfattar de inre vattnen och territorialhavet. Tidsperspektivet för planen sträcker sig från antagande till 2040. Påverkan på VA-planen kan komma att ske både i tid och rum beroende på hur översiktlig planering utvecklas.

3 Nulägesbeskrivning

Den befintliga va-anläggningen

I kommunen bor omkring 10 600 personer, varav den största delen är anslutna till det kommunala VA-nätet. Till spillvatten är hushåll främst i tätorter och samlad bebyggelse anslutna. Dricksvattenförsörjningen är huvudsakligen kommunal, med cirka 8000 anslutna. Ledningsnätet är omfattande och når även mer spridd bebyggelse. Otillräcklighet kan råda både i kvalitet och kvantitet främst i den enskilda försörjningen. Förutsättningarna för enskild avloppshantering varierar och påverkas av bebyggelsemässiga och naturliga

förutsättningar. Ca 7000 kunder är anslutna till spillvattennätet, övriga har en enskild eller samfälld lösning. Visst spillvatten tas om hand av Mörbylånga kommun.

Från kommunens grundvattentäkter i Lindby-Solberga, Rälla, Löttorp, Böda, Rullbackarna och Byxelkrok tas råvatten till kommunal dricksvattenproduktion. Från tillflöden förstärks flera av grundvattentäkterna genom konstgjord infiltration. En råvattenledning över sundet från Kalmar ger möjlighet till alternativ dricksvattenförsörjning. Dricksvattenproduktionen har på senare år kompletterats med ett avsaltningsverk i Sandvik. För enskilda vattentäkter är bergborrade brunnar, sprängda eller grävda brunnar vanligast. Förekomst av nitrater, fosfor eller bakterier är den vanligaste orsaken till att ca en tredjedel av brunnarna inte ger tjänligt dricksvatten. Kommunalt fokus ligger på förebyggande åtgärder gällande både kvalitet och kvantitet, för att motverka vattenbrist samt åtgärder som kan ge fler fastigheter en kommunal anslutning. Målet är en framtida hållbar dricksvattenförsörjning för alla invånare.

Borgholms kommun har reningsverk i Borgholm, Sandvik, Böda och Byxelkrok samt några mindre, kommunala reningsanläggningar. Vattnet renas från fosfor, kväve och organiskt material innan det släpps till recipienten Kalmarsund. Renat vatten återförs delvis till åkermark. Cirka 6000 enskilda avloppsanläggningar finns i kommunen, varav mindre än hälften av dessa bedöms uppfylla dagens krav på rening. De flesta enskilda anläggningarna består av slamavskiljare och infiltrationsanläggning. Minireningsverk eller andra lösningar som når en högre rening finns om det krävs hög skyddsnivå. Det förekommer anläggningar helt utan efterföljande rening, med utsläpp till recipient som dike eller kanal.

Dagvattenanläggningarna i tätorterna utvecklas mot öppna lösningar med fördröjning, rening och utjämning av de flöden som uppstår och tillkommer dagvattennätet. Dagvattnet ska hanteras som en resurs för samhället. Det ska renas och fördröjas så nära källan som möjligt innan det når recipienten. Dess nytta som ekosystemtjänst ur olika aspekter ska tillvaratas.

Vissa av våra vattenförekomster är klassade med en beslutad miljökvalitetsnorm. Statusklassningen är en samlad bedömning av vattnets ekologiska, kemiska och kvantitativa status. Av elva vattendrag och en sjö som tillsammans utgör kommunens ytvattenförekomster samt nio grundvattenförekomster och fem kustvatten har de flesta måttlig eller otillfredsställande status. Alla vattenförekomster ska ha uppnått god status 2027 och statusen får inte försämrats under tiden. Inga kustvatten med koppling till kommunen uppnår idag god ekologisk status, främst på grund av övergödningssproblem.

Ytterligare fastigheter än de som är anslutna idag har ett behov av kommunal VA-lösning, både befintlig och framtida bebyggelse. En avvägning av åtgärder sker mot behov och lagkrav i LAV. I vissa fall behöver allmän VA-lösning ordnas, i andra fall kan det ordnas enskilt. För att befintlig anläggning ska klara av att försörja samtliga fastigheter med behov, behöver den utvecklas och utvidgas både tekniskt och geografiskt.

Styrande dokument för VA

VA-översikt, VA-policy, VA-plan, Borgholms kommun, 2013. Ersätts av Vattentjänstplanen.

Översiktsplan 2040, Borgholms kommun 2025.

Regional vattenförsörjningsplan för Kalmar län 2024-2030, Länsstyrelsen Kalmar län, 2023.

Lokal vattenförsörjningsplan, Norconsult AB, 2015.

Risk- och sårbarhetsanalys för Borgholm och Köpingsvik, DHI, 2014.

Allmänna bestämmelser för användande av Borgholms kommuns allmänna vatten- och Avloppsanläggning, ABVA, 2011.

Riktlinjer för enskilda avloppsanläggningar i Borgholms kommun, 2025.

Regional handlingsplan för klimatanpassning, Länsstyrelsen Kalmar, 2020.

Vattentjänstplanens relevans för andra planer och processer

En hållbar VA-hantering utgör förutsättning för en god samhällsutveckling. Interaktion sker mellan vattentjänstplan och översiktsplan samt mellan vattentjänstplan och detaljplaner. Vattenskydd och dricksvattenförsörjning har ett särskilt fokus i den översiktliga planeringen. I översiktsplanen beskrivs utvecklingsområden för bebyggelse. Områdena har förankrats i vattentjänstplanen samtidigt som riktlinjer och ställningstagande i vattentjänstplanen har ett tydligt stöd i översiktsplanen. Ny bebyggelse kan påverka planen för VA-utbyggnad och dess prioriteringar då det i områden som omfattas av 6§ LAV åligger skyldighet för kommunen att ordna med kommunala vattentjänster. Samtidigt styr vattentjänstplanen var det går att ordna med kommunala VA-tjänster. Befintlig Va-plan har implementerats i och ersätts av Vattentjänstplanen.

Vi behöver förhålla oss till kommande klimatförändringar som kan påverka samhället i stort och VA-anläggningen specifikt. Någon kommunal klimatanpassningsplan eller vattenplan finns inte att förhålla sig till. Frågor om klimatanpassning av VA-anläggningen och hållbar vattenförsörjning hanteras i denna plan. Befintlig risk och sårbarhetsanalys för Borgholm och Köpingsvik har beaktats i åtgärdsplaneringen. En regional handlingsplan för klimatanpassning togs fram av Länsstyrelsen 2020 där behov av åtgärder identifierades.

Myndigheter och kommuner ansvarar tillsammans för att miljökvalitetsnormerna följs enligt 5 kap 3§ MB. I åtgärdsprogrammet 2022-2027 för Södra Östersjöns vattendistrikt finns sex åtgärder riktade till kommunen som är juridiskt bindande. I Åtgärdsprogrammet framgår av åtgärd 5 att kommunerna ska upprätta en VA-plan för dricksvatten, spillvatten och dagvatten samt genomföra åtgärder i enighet med planen så att miljökvalitetsnormerna för yt- och grundvatten ska kunna följas. Åtgärd 5 kan uppfyllas genom att integrera VA-

planen och Vattentjänstplanen i samma plan. Vattentjänstplanens föreslagna åtgärder ska bidra till att nå uppsatta mål för miljökvalitetsnormer för vatten.

4 Vattentjänstplan och alternativ

Alternativ

VA-planeringen kräver ett helhetsgrepp i ett strategiskt och geografiskt avseende och ska inkludera hållbarhetsaspekten i VA-försörjningsfrågan. I samband med vattentjänstplanens framtagande har identifiering och bedömning av rimliga alternativ med avseende på planens syfte och geografiska räckvidd skett. Några sådana alternativ för att uppnå planens mål saknas.

Nollalternativet

Nollalternativet till vattentjänstplanen speglar hur miljön påverkas om en vattentjänstplan inte tas fram. Nollalternativet innebär att nuvarande arbetssätt fortsätter med hjälp av befintliga planer och riktlinjer för VA-försörjning och klimatanpassning som utgör styrande dokument.

Detta alternativ är dock ingen trolig utveckling då ett befintligt lagkrav sedan 2023 reglerar att det i varje kommun ska finnas en aktuell vattentjänstplan. Planen ska beskriva kommunens planering för att långsiktigt tillgodose behovet av allmänna vattentjänster. Om någon vattentjänstplan inte tas fram, uppfylls inte lagkravet.

Vattentjänstplanen

Vattentjänstplanen hanterar på en kommunövergripande nivå enskild och kommunal VA-försörjning. Planen består av Vatten- och avloppsöversikt (VA-översikt), Vatten- och avloppspolicy (VA-policy) samt handlingsplan. Planen utgör underlag för åtgärder och satsningar inom dricksvattenförsörjning och avloppshantering som inkluderar dagvatten. Den utgår från de behov som lyfts fram i översikten och ställningstaganden som tagits fram i policyn. Utbyggnadsplanen visar hur behovet av allmänna vattentjänster ska tillgodoses framöver. Bedömning av behovet av utbyggnad samt prioritering av områden har skett i enighet med LAV §6 samt med stöd av miljö- och hälsomässiga grunder. Tillsammans med en bedömning av vilka åtgärder som krävs för att anläggningen ska klara klimatrelaterad påverkan som skyfall eller havsnivåhöjning uppfylls planens syfte som ett långsiktigt och hållbart VA-planeringsverktyg. Tidshorisonten är liktidig som översiktsplanen på 15 år.

Vissa frågor behöver även hanteras och i ett mellankommunalt, regionalt och nationellt perspektiv. Detta gäller särskilt miljökvalitetsnormer för vatten och dricksvattenförsörjning vilket beskrivs i vattenförsörjningsplanen.

Vattentjänstplanens innehåll

- Beskrivning av förutsättningarna och behovet av åtgärder kring dricksvattenförsörjning och avloppshantering framöver.
- Analys av behovet av allmänt VA till områden enligt 6§ LAV med miljö- och hälsomässigt grundade behov.
- Strategi för hur VA-anläggningen ska utvecklas och utreda förutsättningar för verksamhetsområdenas omfattning.
- Implementering av utbyggnad genom utbyggnadsplan.
- Åtgärdsplaner för fastigheter i väntan på kommunalt va respektive fastigheter med fortsatt enskild lösning.
- Identifierade åtgärder som kan underlätta att nå miljökvalitetsnormer och bedömning av dess effekt.
- Beskrivna åtgärder för en god vattenkvantitet och hållbar dricksvattenförsörjning.
- Förslag på klimatanpassning av VA-anläggningen mot skyfall och torka.
- Förslag på åtgärder för dagvattenanläggningen som främjar dess roll som ekosystemtjänst, dess grundvattenfrämjande och renande kvaliteter.
- Åtgärder för återföring av vatten och näringsämnen från spillvatten.

5 Effekter och konsekvenser

I detta avsnitt görs en bedömning av uppskattade effekter och konsekvenser för de avgränsade miljöaspekterna miljökvalitetsnormer, dricksvattenförsörjning, naturmiljöer och ekosystemtjänster, klimatanpassning och resurshushållning. Även nollalternativets effekter och konsekvenser redovisas. Måluppfyllelse, dvs redogörelse för vilka miljöaspekter som planen kan förväntas ge upphov och hur detta relaterar till målen ingår i beskrivningen.

Vattentjänstplanen medför främst positiva konsekvenser för de bedömda miljöaspekterna. Den utgör ett verktyg för att anpassa VA-anläggningen till klimatförändringar, för att nå miljökvalitetsnormer för vatten samt för att uppfylla kraven i LAV. Den planerade avloppsförsörjningen förväntas ge en mindre påverkan på omgivningen jämfört med befintlig hantering. De små negativa effekter som kan uppstå hanteras genom riktlinjer och ett noggrant planeringsarbete för anpassning och utformning av den kommunala anläggningen. Det kan vara minsta möjliga påverkan vid ledningsdragning genom känslig miljö eller utsläpp till en känslig recipient eller riktlinjer för buller- och luktreducering i ARV.

Positiva konsekvenser uppstår inom flera områden för hållbarhet och miljö, dessa bedöms främst tillkomma på längre sikt.

Miljö kvalitetsnormer

Planens påverkan på miljö kvalitetsnormer för vatten

De miljö kvalitetsnormer som bedöms bli berörda är de för vatten, d.v.s. ytvatten och grundvatten. Statusen är otillfredsställande i samtliga vatten och övergödning är en bidragande orsak. Relevanta åtgärder är rening av avloppsvatten inklusive dagvatten och hantering av de föroreningar som uppstår. Målet är att skapa en god avloppshantering med minimal påverkan på recipienten, vilket är genomgående i vattentjänstplanen. De planerade åtgärderna är positiva och kan underlätta för att nå målen för miljö kvalitetsnormerna. Framtagande av VA-planer är dessutom en del i Vattenmyndighetens åtgärdsförslag för att nå god status. VA-planen ersätts och motsvaras av Vattentjänstplanen.

Vattentjänstplanen hanterar åtgärder för enskilda anläggningar såväl som planerad kommunal anslutning vilket ger förutsättningar för en förbättrad avloppshantering, enskilt och kommunalt. Bedömningen av behovet av anslutning har skett ur ett miljö- och hälsomässigt perspektiv där specifika förutsättningarna påverkar i kombination med eventuellt krav på kommunen att ordna VA-försörjning enl. 6§ LAV. Utvecklingsområden i översiktsplanen har planerats ingå i kommunalt verksamhetsområde för VA. I inom verksamhetsområden kan kommunen lättare se till att miljö kvalitetsnormerna för vatten följs.

Kommunala avloppsanläggningar som fungerar väl har en högre livslängd än enskilda avloppsanläggningar och ger bättre förutsättningar för rening av spillvatten, vilket medför en minskning av utsläpp och en förbättring av övergödningssituationen. Positiva effekter bedöms därmed uppstå.

Vattentjänstplanen föreslår principer för rening och fördröjning av dagvatten. Orenat dagvatten kan utgöra en betydande källa till förorening. Dagvattnets innehåll och kvalitet varierar dock beroende på dess uppkomst och reningsbehovet anpassas efter detta. Reningen bör ske i öppna lösningar och genom lokalt omhändertagande. Fördröjning uppströms kan generellt minska flödesmängderna som behöver hanteras.

Dagvattenanläggningen behöver också anpassas till att kunna hantera stora mängder vatten i enighet med riktlinjerna för klimatanpassning. Skyfall kan dra med sig markföroreningar till recipienten. Med den kännedom om föroreningskällor som finns kan detta förebyggas. Dagvattenhanteringen utgör sammantaget en positiv inverkan för möjligheterna att uppnå miljö kvalitetsnormerna för vatten.

De åtgärder som planeras för den kommunala VA-anläggningen innebär möjlighet att ansluta fler fastigheter. Tillsammans med ställningstagande, policys samt åtgärdsplan bidrar det till att begränsa tillförseln av näringsämnen och föroreningar till vattenförekomster och de positiva konsekvenserna blir stora.

Dricksvattenförsörjning

Planens inverkan på en hållbar dricksvattenförsörjning

Flera vattentäkter försörjer tillsammans kommunen med dricksvatten. Genom vatten-skyddsområdena säkras uttagsområden för framtida försörjning och föreskrifterna säkerställer att täkterna skyddas långsiktigt. Föreskrifterna revideras kontinuerligt. En del av fastigheterna i kommunen försörjs genom enskilda eller samfälliga anläggningar. I kommunen finns även en reservvattentäkt som kan förstärka eller ersätta viss produktion.

Genom de åtgärder som redovisas i vattentjänstplanen kan vattenförsörjningen bedömas bli hållbar över tid. Bedömning av kommande behov har stämts gentemot befintliga täkter, uttag och vattendomar. Den vattenbrist som tidvis kan uppstå kan förebyggas genom åtgärder som ger ökad resiliens och förbättrade alternativa försörjningssätt. Förutom nya uttagspunkter och förstärkta infiltrationsmöjligheter har avsaltningsverket och sundets råvattenledning förbättrat detta. Behov av åtgärder i anläggningen samt behov av kommunal dricksvattenförsörjning i bedömda områdena redovisas i planen. Vatten-försörjningsintresset ska enligt policyn prioriteras framför övriga intressen.

Våtmarker och öppen dagvattenhantering kan bidra till att förstärka den generella grund-vattenbildningen. Bevattningsförbud införs årligen och kampanjer för att spara vatten riktas mot hushållen. Tillsammans med utbyggnadsplanen för kommunalt dricksvatten ökar de positiva effekterna för hushållningen med vatten och vattenförsörjningen blir tryggare. Fler hushåll kommer att kunna erbjudas kommunal anslutning. Dock är vatten-försörjningen, på grund av lokala geologiska förutsättningarna, känslig för påverkan och de planerade åtgärderna behöver ske enligt plan. Med avseende på känsligheten kan inte heller vattenförsörjningen anses vara helt säkrad över en längre tid.

Vattentjänstplanen med dess åtgärdsförslag bidrar till att säkra en dricksvattentillgång av god kvalitet och konsekvenserna blir positiva.

Naturmiljöer och Ekosystemtjänster

Planens påverkan på naturmiljö och biologisk mångfald, eventuell påverkan på skyddad natur samt ekosystemtjänster.

Förutsättningarna består av områdesskydd i form av riksintressen för naturmiljö, naturreservat och Natura2000-områden över hela kommunen. Naturvärdena är till stor del kopplade till vatten. Delar av kommunens kust omfattas av strandskydd.

Vattenkvaliteten försämras generellt av föroreningar från diffusa källor. Planens åtgärder kommer att leda till minskade utsläpp av föroreningar från dagvatten och enskilda avlopp, vilket medför positiva effekter för naturvärdena. Reningsbehovet nära skyddade eller

känsliga områden är större. Planen beskriver hur enskilda avloppslösningar ska hanteras inom hög skyddsnivå för att nå tillräcklig reducering av föroreningar.

Dagvatten ska enligt planen företrädesvis hanteras i öppna, fördröjande och renande anläggningar. Öppna lösningar gynnar biologisk mångfald och stora positiva effekter bedöms uppstå tillsammans med de ekosystemtjänster som denna typ av dagvattenhantering ger. Tydligare ansvarsfördelning och riktlinjer för skötsel av anläggningarna bör också ge positiva effekter.

Anläggande av våtmarker bidrar till biologisk mångfald, stärker grundvattenbildningen och kan förbättra vattenkvaliteten. VA-planen främjar anläggandet och identifierar lämpliga platser för våtmarker samt beskriver dess förväntade positiva inverkan på miljökvalitetsnormerna.

Ekosystemtjänster bidrar till vår livskvalitet och de kan stödjas i samhällsplaneringen. Tjänsterna kan vara försörjande, reglerande, kulturella eller stödjande. Grönska och vatten ger bättre luft och klimat men de kan också hjälpa till att hantera konsekvenser av klimatförändringar. Vattenrening genom dagvattenåtgärder är reglerande medan dricks-vattenbildning är en försörjande tjänst. Dagvattenhantering kan också vara en kulturell ekosystemtjänst som bidrar till rekreation eller pedagogik. Våtmarker tillhandahåller flera reglerande ekosystemtjänster genom dess renande, vattenreglerande och vattenhållande effekter. Öppna fördröjningsmagasin kan användas till bevattning och fungerar även temperaturreglerande.

Ekosystem är komplexa, beroende av varandra och behöver finnas i många och varierande former för att vara robusta och ge de tjänster vi behöver. De stora arealerna av sammanhängande naturmiljöer med höga värden som finns i vår kommun ger oss goda förutsättningar.

Utbyggnad av infrastruktur för VA kan påverka markens grundvattenhållande egenskaper och naturvärden i viss negativ aspekt, samt ge upphov till buller. För att motverka detta krävs särskilda insatser om åtgärderna berör värdefulla naturmiljöområden. Det kan vara åtgärder för minsta möjliga påverkan vid ledningsdragning. Grävarbeten som påverkar skyddade arter kan kräva dispens eller tillstånd, detsamma gäller för arbeten inom vatten-skyddsområde. I närheten av områdesskydd kan naturvärdesinventeringar krävas.

Reningsverkens utsläppspunkt till recipienten kan innebära en negativ påverkan. Det är av vikt att dess placering utreds noggrant för att identifiera och välja en plats med minsta möjliga påverkan. Risker för negativ påverkan på befintliga naturvärden bedöms i övrigt vara liten och begränsad till anläggningsfasen. Den positiva aspekten kan ses överväga ur en längre tidsaspekt genom de minskade utsläppen av näringsämnen som följer, tillsammans med dagvattenlösningarnas och våtmarkernas bidrag till ekosystemtjänster och biologisk mångfald.

Klimatanpassning

Här hanteras klimatanpassningsåtgärder för VA-anläggningen som ska motverka skyfall, översvämningar och torka.

Med klimatförändringarna följer en rad konsekvenser som översvämningsrisker, extrema skyfall och förhöjda grundvattennivåer. Stigande havsnivåer påverkar särskilt kustnära kommuner och en rad åtgärder föreslås i planen som ska motverka och hantera detta. Effekterna ställer stora krav på anpassning av vattenförbrukningen och dricksvattenförsörjningen generellt.

Ett skyfall definieras som 50 mm regn som faller på en timme eller 1 mm regn på en minut. Sådana kraftiga regn förväntas bli vanligare framöver och dagvattenanläggningen behöver anpassas för att kunna hantera dessa flöden på ett säkert sätt. Av stigande temperaturer kan värmebölja och torka följa. Med erfarenhet från torka som drabbat vår region under den senaste tioårsperioden ser vi vikten av att förebygga och minska verkningarna genom att vara bättre förberedda. Vattenförbrukningen ökar kraftigt i kommunen under sommarhalvåret med försörjningsutmaningar som följd och ett generellt bevattningsförbud införs årligen. Dricksvattenförsörjningen blir känslig om grundvattenbildningen avviker från det normala eller om mindre nederbörd faller än normalt. Då uppstår som direkt följd en ökad risk för vattenbrist såväl i de enskilda som i de kommunala vattentäkterna.

Vattentjänstplanen fokuserar på åtgärder som ska skydda VA-anläggningen och dess funktion och risk för påverkan på anläggningen har bedömts i planen. Åtgärder för att skydda övrig bebyggelse från klimatets påverkan hanteras separat. Påverkan på VA-anläggningen kan vara fysisk skada eller negativa följder som bräddningar av orenat avloppsvatten, andra föroreningar, översvämning av dagvatten eller en försämrad dricksvattenkvalitet.

Ett av syftena med vattentjänstplanen är att minska risken för översvämning i tätorterna med de risker för människors hälsa som följer samt skador på VA-anläggningen. I planen ingår en rad åtgärder för hur vi ska åstadkomma en hållbar och klimatanpassad VA-anläggning skyddad mot skyfall.

Känsliga områden och viktiga samhällsfunktioner behöver skyddas och framkomligheten behöver säkras. Samtidigt ska lågpunkter och stråk utformas för att säkert kunna samla och hålla stora mängder vatten från skyfall. Flödenas ska sedan kunna ledas vidare på ett säkert sätt. En öppen dagvattenhantering är grunden för en hållbar och klimatanpassad dagvattenanläggning vilket förordas i riktlinjer, policys och som åtgärdsförslag i planen.

Den risk och sårbarhetsanalys för Borgholm -Köpingsvik samt den fördjupade översiktsplan om tagits fram utreder frågan och hanterar åtgärdsförslag med fokus på bebyggelse. Utöver detta kan en skyfallsanalys tillsammans med erfarenheter från extrema väderhändelser ligga till grund för en kartläggning av behovet av förebyggande åtgärder. Det

kan ske utifrån bedömd risknivå för påverkan av skyfall, där särskilt dagvattenanläggningarna påverkas vid ett skyfall. Anläggningarna är utformade för att hantera regn vid ett visst flöde men behöver vara flexibla och kunna släppa stora flöden förbi anläggningen.

De duplikatsystem som finns för dagvatten- och spillvattenavledning saneras område för område för att minska inläckage och tillskottsvatten. Vid stora regn överbelastas reningsverket av dagvatten med risk för bräddning och sämre rening som följd. Även risken för källaröversvämningar ökar med duplikatsystem.

Vattentäkterna riskerar att påverkas negativt av hög avrinning vid skyfall. Det medför risk för föroreningar och en sämre vattenkvalitet som följd. Bräddningar som konsekvens av skyfall kan även påverka vattenverkens reningsprocesser och möjligheten att upprätthålla en god dricksvattenkvalitet.

I vattentjänstplanen anges hur dagvatten och större mängder avrinnande vatten ska omhändertas inom kommunen på ett strategiskt och hållbart sätt. Riktlinjer för ansvarsfördelning och utformning anges. Öppna dagvattenmagasin ska prioriteras för bättre utjämnings- och reningseffekt. Att avsätta plats för vattnet i öppna lösningar och magasin är ett inarbetat arbetssätt i både översiktlig planering och detaljplanering. Ansvarsfördelningen har förtydligats för planering, anläggande och skötsel. I planen hänvisas till en kommunal rapport som identifierar potentiella platser för nya våtmarker.

Vattentjänstplanen redovisar övergripande principer för hur vi kan arbeta strategiskt med klimatanpassning och minska riskerna av översvämning från skyfall. Vattentjänstplanen har identifierat åtgärder för att undvika de negativa konsekvenser som kan uppstå. Genomförandet av planen bedöms ge måttligt positiva konsekvenser för hur klimatförändringarna kan hanteras.

Resurshushållning

Här behandlas återföring av vatten och näringsämnen från spillvatten till jord- eller skogsbruksmark. Hushållning med vattenresurser behandlas under dricksvattenförsörjning.

Vikten av kretsloppsanpassning och att finna hållbara lösningar för slamhanteringen belyses i planen. Vattentjänstplanen har identifierat möjligheterna till att använda avloppsslam som gödsel på produktiv jordbruksmark. Kvaliteten på slammet behöver höjas för att detta ska vara möjligt. Genom att ansluta fler fastigheter till kommunalt VA minskar antalet transporter av slam från enskilda avlopp. Det råder restriktivitet till nya slutna avloppssystem och latrinhämtning är på väg att fasas ut, vilket ger en positiv påverkan.

Bevattning med renat avloppsvatten till jordbruksmark fungerar framgångsrikt och sker idag vid ett av reningsverken. Det bör utredas vidare ifall detta kan ske vid fler reningsverk.

Konsekvenser om planen inte genomförs

Inom samma tidsperspektiv som planen omfattar skulle påverkan på miljön och kommande utveckling påverkas negativt vid avsaknad av en vattentjänstplan. Utan en långsiktig planering kan beslut komma att tas som missgynnar den framtida VA-utvecklingen. Relevanta problem som övergödning av recipient, negativ påverkan på känslig natur och risken att inte klara en hållbar dricksvattenförsörjning är miljö- och hälsomässiga risker som kan förväntas bli värre.

Den övergripande kommunala planeringen bygger på de förutsättningar som finns för VA-försörjning och som avgör vilken kommande utveckling som är möjlig. Ett scenario utan vattentjänstplan skulle innebära att förutsättningarna för VA-försörjning ej har utretts. Med ett bristande planeringsunderlag riskerar vi inte bara att missa miljökvalitetsmålen, även konsekvenserna av klimatförändringar kan bli omfattande. Klimatförändringar med stigande havsnivåer och översvämningar behöver beaktas i VA-planeringen där dagvattenplanering är en viktig del.

Befintligt planeringsunderlag är otillräckligt ur både omfattning och tidsaspekt. En VA-utbyggnad kommer att ske även utan vattentjänstplan men den riskerar att bli icke kostnadseffektiv och ske utan avseende på en effektiv och hållbar utveckling.

Avsaknad av utbyggnadsplan gör det svårt att planera för byggnation med rätt förutsättningar. Det innebär en risk för VA-lösningar som inte är hållbara över tid, risk för negativ påverkan på känsliga miljöer och risk för hälsomässiga problem. En strategi skulle saknas för hur otillräckliga enskilda avloppsanläggningar ska åtgärdas och bedömning av var behoven är som störst. Det finns ett särskilt behov att hantera dricksvattenförsörjning kommunalt på grund av den knapphet som råder.

Flödet av ytvatten skulle ske utan tillräcklig fördröjning, rening eller infiltrering. Förstärkning av grundvattnet skulle ske i lägre grad, vilket ökar risken för vattenbrist. Dricksvattenkvaliteten skulle riskera att bli sämre. Den generella övergödningen samt punktbelastning på recipienten skulle öka utan behovsanpassade åtgärder på enskilda eller kommunala avloppsanläggningar. Möjligheten att nå miljökvalitetsnormer för vatten skulle försvåras och vattenförsörjningen skulle inte vara långsiktigt säkrad.

6. Samlad miljöbedömning

Vattentjänstplanen är en förutsättning för att kunna nå en långsiktigt hållbar VA-försörjning i kommunen. Planen utgör ett underlag för planering och prioritering av åtgärder och den identifierar framtida behov. Detta skapar förutsättningar för en god VA-planering utifrån ett miljö- och hälsoperspektiv och ger utvecklingsmöjligheter för hela kommunen. Den utgör ett verktyg för anpassning av VA-anläggningen till klimatförändringar och genomförandet av planen är en förutsättning för att nå miljökvalitetsnormer för vatten samt för att uppfylla kraven i LAV.

Genom att öka den kommunala VA-försörjningen i kommunen minskar utsläppen från enskilda avlopp och deras påverkan på ytvattenförekomster och grundvattenförekomster. Driftsäkerheten ökar med kommunal VA-försörjning genom att kontroll och underhåll på både ledningsnät, vatten- och reningsverk.

Ekosystemtjänster främjas genom öppna dagvattenlösningar som ökar mångfalden och har en utjämnande effekt på temperaturen. Kumulativa effekter som uppstår är rening av luft och vatten samt främjande av rekreation och friluftsliv.

Konsekvenserna av planen bedöms främst bli positiva. Positiva konsekvenser uppstår inom områdena för hållbarhet och miljö, med effekter som främst bedöms tillkomma på längre sikt. De små negativa effekter som kan uppstå kan motverkas genom särskilda anpassningar och ett noggrant planeringsarbete.

7. Uppföljning

En uppföljning krävs för att nå syftet med miljöbedömningen. Den kan innefatta en analys av om åtgärder har kunnat utföras inom planerad tid, utifrån bl.a. ekonomiska aspekter och om prioriteringsordningen stärker kommunens övergripande planering och utveckling hållbart över tid.

Analysen ska innefatta eventuell miljöpåverkan som genomförandet av planen medför och åtgärder för att minska eller förhindra negativa dessa miljöeffekter ska genomföras.

Planen kommer kontinuerligt att uppdateras för att säkra revidering och aktualisering av planen. Ändringarna implementeras i den kommunala planeringen för att kunna hålla en samlad bild över den framtida utvecklingen.

8. Referenser

Borgholms energi AB, 2011, Allmänna bestämmelser för användande av Borgholms kommuns allmänna vatten- och avloppsanläggning samt Råd och anvisningar.

Borgholms kommun, 2024, Översiktsplan 2040.

Borgholms kommun 2005, Lokala föreskrifter för att skydda människors hälsa och miljö.

Borgholms kommun, 2025, Nya riktlinjer för enskilda avloppsanläggningar.

Borgholms kommun, 2012, Samhällsnära våtmarker.

Borgholms kommun, 2013, VA-översikt, VA-policy och VA-plan.

Borgholms kommun 2014, Risk- och sårbarhetsanalys för Borgholm och Köpingsvik.

Borgholms kommun 2017, Grönstrukturplan.

Borgholms kommun 201, Fördjupad översiktsplan Borgholm-Köpingsvik.

Lag (2006:412) om allmänna vattentjänster.

Livsmedelsverket 2019, Handbok för klimatanpassad dricksvattenförsörjning.

Länsstyrelsen Kalmar län 2024, Regional vattenförsörjningsplan Kalmar län 2024–2030.

Länsstyrelsen Kalmar län. 2020. Regional handlingsplan för klimatanpassning
Länsstyrelsen Kalmar 2020–2024.

Svenskt vatten. 2023. Vägledning vid framtagande av vattentjänstplan – komplettering av VA-plan.

Vattenmyndigheten, 2022, Åtgärdsprogram för vatten 2022-2027 Södra Östersjöns vattendistrikt.